

До спеціалізованої вченої ради Д 41.086.04
у Національному університеті «Одеська
юридична академія»
65009, м. Одеса, Фонтанська дорога, 23

ВІДГУК

**офіційного опонента Федчишина Д.В.
на дисертацію Терещука Вадима Сергійовича
на тему «Правові засади використання і охорони земель морського
транспорту в Україні», подану на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук за спеціальністю 12.00.06 – земельне право; аграрне
право; екологічне право; природоресурсне право**

Актуальність теми. Правове забезпечення раціонального використання та комплексної охорони земель є найважливішим завданням державної земельної політики. Це стосується всіх земель, в тому числі земель морського транспорту.

Землям морського транспорту в Земельному кодексі України безпосередньо присвячена тільки одна стаття. Саме тому на сьогодні майже не визначені особливості їх використання та охорони, відмежування від інших споріднених видів земель транспорту, що породжує проблеми розмежування земель між різними суб'єктами права користування; складності в їх охороні; управлінської діяльності у сфері використання земель морського транспорту тощо.

Зазначене обумовлює необхідність забезпечення належного правового підґрунтя для регулювання використання й охорони земель морського транспорту.

Подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук дисертація Терещука Вадима Сергійовича на тему «Правові засади використання і охорони земель морського транспорту в Україні» має надзвичайно важливе теоретичне і практичне значення з огляду на

необхідність належного наукового дослідження правових засад використання й охорони земель морського транспорту; розроблення рекомендацій та внесення пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання у зазначеній сфері на основі сучасних наукових досліджень і практики застосування вітчизняного земельного законодавства та із врахуванням зарубіжного досвіду. За своїми масштабами, проблемністю, суспільною та науковою значущістю обрана тема цілком відповідає важливим та пріоритетним напрямам щодо наукових досліджень за спеціальністю 12.00.06 – земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право.

У зв'язку з викладеним актуальність теми дисертаційного дослідження Терещука В.С. не викликає сумнівів.

Дисертація виконана на кафедрі земельного та аграрного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого відповідно до цільових комплексних програм «Проблеми вдосконалення правового регулювання екологічних відносин» (номер державної реєстрації № 0106U002290) і «Правове забезпечення реалізації політики держави на пріоритетних напрямках економічного розвитку та у сфері екологічної безпеки» (номер державної реєстрації 0111U000962).

Методологічну основу дослідження складають науково-теоретичні положення, загально прийняті юридичною наукою. Належний ступінь обґрунтованості висновків та теоретичних положень дисертації досягнутий завдяки використанню різноманітних загальнонаукових та спеціально-юридичних методів наукового пізнання.

Дана дисертаційна робота значною мірою заповнює прогалини в розвитку земельно-правової науки взагалі та теорії правового регулювання використання та охорони земель морського транспорту, узагальнює досягнення вітчизняних і зарубіжних юристів, які досліджували різні аспекти цієї проблеми в теоретичному та прикладному аспектах, та визначає перспективні напрями розвитку і вдосконалення правових норм щодо регулювання використання та охорони земель морського транспорту.

Оцінюючи дисертацію загалом, слід відмітити методологічну продуманість та теоретичну послідовність її плану, що, безперечно, позитивно відбилося й на отриманих дисертантом наукових результатах. План дисертаційного дослідження складається зі вступу, 3-х розділів, які поділяються на 10 підрозділів, висновків до кожного розділу та до роботи в цілому, а також списку використаної літератури, який налічує 210 джерел.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено її мету та завдання, об'єкт та предмет дослідження, теоретичну, методологічну основи роботи, наукові положення, що характеризують її новизну, практичне та теоретичне значення зроблених висновків і пропозицій, їх апробацію.

Перший розділ дисертації присвячений загальній характеристиці правової регламентації використання земель морського транспорту. У зазначеному розділі проаналізовано поняття та ознаки земель морського транспорту (підрозділ 1.1.), склад таких земель (підрозділ 1.2.), особливості та класифікацію форм їх використання (підрозділ 1.3.).

Другий розділ дисертації стосується розгляду правових форм використання земель морського транспорту. Зокрема, всебічно досліджуються правовідносини в сфері використання земель морського транспорту (підрозділ 2.1.), право постійного користування та право власності на землі морського транспорту (підрозділ 2.2.), користування землями морського транспорту на умовах оренди (підрозділ 2.3.), суб'єкти користування землями морського транспорту (підрозділ 2.4.), а також права і обов'язки суб'єктів використання земель морського транспорту (підрозділ 2.5.).

Правовідносинам у сфері охорони земель морського транспорту приділена увага в третьому розділі дисертації, в якому розглянуто специфіку правової охорони земель морського транспорту (підрозділ 3.1.) та контроль за використанням і охороною цих земель (підрозділ 3.2.).

У висновках дисертації, які мають як практичне, так і теоретичне значення, згруповані пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання у зазначеній сфері.

Дисертант підібрав, опрацював та використав більшість наявних по темі публікацій. Окрім літератури із земельного права, він дослідив значну кількість праць із загальної теорії права та інших галузей юридичних наук (конституційне, адміністративне, господарське право тощо). Позиції, які формулює та відстоює автор, ґрунтуються на останніх досягненнях загальної теорії права, науки земельного, екологічного та аграрного права.

Безсумнівним здобутком дисертанта є визначення юридичних ознак, що притаманні землям морського транспорту, до яких він відносить: 1) за юридичною природою ці землі розглядаються як різновид (підкатегорія) земель промисловості, транспорту, зв'язку, оборони та іншого призначення; 2) спрямованість, тобто гарантування сталого розвитку транспортної галузі народного господарства держави з метою забезпечення оборони, безпеки й територіальної цілісності держави; 3) цільове несільськогосподарське призначення; 4) функціональне призначення, тобто використання земель як просторової бази, місця розміщення й (або) експлуатації певної інфраструктури, призначеної для цих цілей; 5) суб'єктний склад, що охоплює господарюючих суб'єктів – фізичних і юридичних осіб; 6) спеціальний об'єктний склад, до якого входять об'єкти, для розміщення чи експлуатації яких надаються землі морського транспорту, перелік яких визначено галузевим законодавством України; 7) спеціальний режим використання й охорони земель морського транспорту [с. 43 дис.].

Привертає увагу пропозиція автора щодо запропонованого поділу об'єктів, які розміщуються на землях морського транспорту, на дві самостійні групи: 1) об'єкти, що безпосередньо експлуатуються користувачами цього транспорту; 2) елементи інфраструктури порту, які забезпечують діяльність, пов'язану з ремонтом і підготовкою морських суден та їх користувачів, виконують соціально-культурні, побутові й технічні

вимоги; [с. 56-57 дис.].

Заслуговує схвалення вперше науково обґрунтоване та сформульоване юридичне визначення поняття «штучно створена земельна ділянка», під яким автор розуміє частину земної поверхні з установленими межами, певним місцем розташування, з установленими щодо неї правами, створену (наміта, насипана чи створена із застосуванням інших технологій) на об'єкті водного фонду [с. 33 дис.].

Доцільно підтримати і пропозицію автора щодо необхідності відмови від титулу права постійного користування землями морського транспорту, який обмежує можливості раціональної експлуатації земельних ділянок його суб'єктами. В той же час, слушною видається думка автора щодо визнання за всіма особами можливості мати земельні ділянки на праві власності, у тому числі й за державними та комунальними підприємствами, установами й організаціями [с. 136 дис.].

Дисертантом обґрунтовано, що земельні прав та обов'язки суб'єктів використання земель морського транспорту можливо класифікувати на: загальні та спеціальні. При цьому, серед обов'язків суб'єктів використання земель морського транспорту слушно виділено обов'язки: (а) що стосуються використання земель морського транспорту; (б) які стосуються охорони земель морського транспорту [с. 139-140 дис.].

Певний науковий інтерес становлять визначені дисертантом напрямки здійснення правової охорони земель морського транспорту, а саме: 1) охорона земель морського транспорту як територіального базису і в цьому випадку застосовується система охоронних заходів, які здійснюються в процесі безпосередньої експлуатації об'єктів морського транспорту та вибору перспективних напрямків його розвитку; 2) охорона цих земель, як природного ресурсу та захист їх, а також прилеглих природних ресурсів та довкілля в цілому, від негативного впливу господарської діяльності підприємств та об'єктів морського транспорту [с. 154-155 дис.].

Оцінюючи дисертаційну роботу в цілому, слід відмітити, що наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертаційній роботі Терещука В.С., є належним чином обґрунтованими і характеризуються високим ступенем наукової достовірності, оскільки базуються на чинному законодавстві України та деяких інших країн і достатньо повній літературній базі, яка відображає досягнення вітчизняної та зарубіжної земельно-правової і еколого-правової науки та юридичної науки загалом. Вищезазначене свідчить про досить високу практичну значущість дисертаційного дослідження Терещука В.С.

Разом із тим, виокремлюючи позитивні сторони дослідження, слід звернути увагу й на те, що окремі положення дисертаційної роботи В.С. Терещука є **дискусійними або потребують додаткового обґрунтування, а саме:**

1. Досліджуючи у підрозділі 1.1 дисертації штучно створені земельні ділянки [с. 33], автор наголошує на необхідності більш детального врегулювання статусу таких земельних ділянок, способів та стадій їх створення, особливостей використання й охорони. При цьому, уявляється, що в дисертаційній роботі варто було б проаналізувати досвід зарубіжних країн в цій сфері. Дисертація виграла б, якби автором було окреслено, який саме позитивний досвід можливо застосувати для удосконалення правового регулювання створення, використання та охорони штучно створених земельних ділянок.

2. Потребує додаткового обґрунтування позиція дисертанта щодо доцільності відмови від запропонованої ЗК України концепції поділу земель на категорії [с. 30 дис.]. Автор лише наводить позиції з зазначеної проблематики інших науковців. Було б доречно під час публічного захисту роботи почути думку автора з цього приводу.

3. У підрозділі 2.1. «Правовідносини у сфері використання земель морського транспорту» дисертант робить висновок, що суб'єктами правовідносин у сфері використання земель морського транспорту,

виступають учасники суспільних відносин, які наділені визначеними земельним законодавством правами та щодо яких встановлені відповідні земельні обов'язки, які є достатніми для участі у правовідносинах з приводу використання земель морського транспорту [с. 90]. Але ж, у дисертації варто було б окреслити і конкретизувати коло суб'єктів правовідносин у сфері використання земель морського транспорту.

4. У підрозділі 3.2. проаналізовано особливості здійснення контролю за використанням та охороною земель морського транспорту. Автор робить висновок, що, контроль за використанням та охороною земель морського транспорту має бути спрямований, перш за все, на забезпечення екологічної безпеки [с. 165 дис.]. Було б цікаво при захисті роботи почути думку автора про те, за допомогою яких саме заходів та засобів це може бути здійснено.

5. Як відомо, негативним правовим явищем, що значно знижує ефективність земельно-правового регулювання в сучасних умовах, виступає дублювання повноважень органів державної влади у сфері регулювання земельних відносин, про що зазначає автор у дисертації [с. 166]. На проблеми нечіткого визначення повноважень державних органів у сфері земельних ресурсів також вказує, наприклад, аналіз положень змісту ст. 188 ЗК України, ст.ст. 16, 17 Закону України «Про охорону земель», ст.ст. 5, 6, 7, 9 Закону України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» та ст. 4 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» та ін. Це зумовлює необхідність чіткого розмежування повноваження, зокрема, щодо здійснення державного контролю за використанням та охороною земель та повноваження щодо здійснення державного контролю за додержанням вимог законодавства про охорону навколишнього природного середовища. Виходячи з цього, дисертантом при захисті має бути запропоновано можливі шляхи вирішення таких колізій.

Але вищезазначені недостатньо обґрунтовані чи спірні положення істотно не впливають на якість дисертаційної роботи. Вважаємо, що є

всі підстави віднести дисертацію Терещука В.С. до числа наукових робіт, якими здійснений безперечний конкретний внесок у розвиток земельно-правової науки взагалі, та у дослідження проблеми використання та охорони земель морського транспорту.

Підсумовуючи вищевикладене, слід відзначити, що дисертаційна робота Терещука В.С. є самостійним науковим дослідженням актуальної проблеми теорії земельного права України – проблеми використання та охорони земель морського транспорту, яке містить теоретичні висновки і практичні рекомендації, що становлять суттєвий інтерес для земельно-правової науки та законодавчої практики у сфері регулювання земельних відносин. Дана дисертація є завершеною науковою роботою, основна цінність якої, полягає в сформульованих дисертантом теоретичних висновках та пропозиціях щодо вдосконалення земельного законодавства України у частині правового регулювання використання та охорони земель морського транспорту.

Основні результати дослідження, теоретичні висновки та практичні рекомендації апробовані у наукових статтях дисертанта, а також у повідомленнях на науково-практичних конференціях. Таким чином, проведений аналіз дисертаційної роботи Терещука В.С. дає підстави для висновку про те, що сформульовані дисертантом і винесені на захист положення і висновки є вагомим особистим внеском дисертанта в розвиток науки земельного права і становлять безперечну наукову новизну.

Тема і зміст дисертації відповідають науковій спеціальності 12.00.06 – земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право, а також свідчать, що її автор добре володіє досягненнями сучасної науки земельного права та навичками ведення самостійного наукового дослідження. Дисертація оформлена у повній відповідності з вимогами, що пред'являються до оформлення монографічних досліджень такого типу. Зміст автореферату у повній мірі відображає зміст дисертації. Основні положення дисертаційного дослідження Терещука В.С. достатньо повно

відображені у його публікаціях.

Загальний висновок. Дисертаційна робота на тему «Правові засади використання і охорони земель морського транспорту в Україні» повністю відповідає вимогам п. 9, п. 11 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор Терещук Вадим Сергійович заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.06 – земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право.

**Кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник
науково-дослідної частини
Запорізького національного
університету**

Д. В. Федчишин

**Підпис засвідчую:
вчений секретар Запорізького
національного університету
кандидат філологічних наук, доцент**

О. А. Проценко